

آشنایی با

پیشگامان بیداری اسلامی (۲)

امام موسی صدر

راهب عارفی مینا آباد

زندگی و فعالیت‌های سیاسی

سیدموسی صدر، در روز ۱۴ خرداد سال ۱۳۰۷ هجری شمسی، در شهر قم به دنیا آمد. پدر او سیدصدرالدین صدر، جانشین شیخ

عبدالکریم حائری مؤسس حوزه علمیه قم و از مراجع بزرگ زمان خود بود و مادرش صفیه طباطبایی قمی فرزند حاج آقا سیدحسین طباطبایی قمی بود. او درس‌های ابتدایی را در دبستان حیات قم گذراند و پس از آن وارد دبیرستان سنایی شهر قم شد و هم‌زمان با دوره دبیرستان، به تحصیل علوم اسلامی در حوزه علمیه قم مشغول شد. خاندان صدر از بزرگ‌ترین خانواده‌های شیعی در دو سده اخیرند که در ایران، عراق و لبنان، زیسته‌اند. جد پدری امام موسی صدر، سیداسماعیل صدر، جانشین میرزا حسن شیرازی و مرجع مطلق زمان خود و نیای مادری‌اش حاج آقا حسین قمی، جانشین سیدابوالحسن اصفهانی و رهبر قیام بر علیه رضاشاه بود.

حضور در حوزه علمیه قم

امام موسی صدر پس از اتمام سیکل اول و بخش مقدمات علوم حوزوی، در خرداد سال ۱۳۲۲ رسماً به حوزه علمیه قم وارد شد. استادان فقه و اصول او در قم حضرات آیات سیدمحمدباقر سلطانی طباطبایی، سیدجلال‌الدین طاهری، سیدحسین طباطبایی بروجردی، شیخ عبدالجواد جبل‌عاملی، محمد حجت کوه‌کمری، سیدمحمد حجت، سیداحمد خوانساری و سیدمحمد محقق داماد بودند و فلسفه را نزد علامه سیدمحمدحسین طباطبایی و سیدرضا صدر فرا گرفت. از دوستان اصلی و هم‌بحث صدر در قم، می‌توان سیدموسی شبیری زنجانی، سیدمحمد بهشتی، سیدعبدالکریم موسوی اردبیلی و ناصر مکارم شیرازی را نام برد.

امام موسی صدر در کنار تحصیلات حوزوی، دروس دبیرستان خود را به اتمام رساند و در سال ۱۳۲۹ به

عنوان اولین دانشجوی روحانی در رشته «حقوق در اقتصاد» (معادل رشته اقتصاد کنونی) به دانشگاه تهران وارد و در سال ۱۳۳۲ فارغ‌التحصیل شد.

حوزه علمیه نجف

امام موسی صدر پس از اتمام تحصیلات در دانشگاه تهران، برای ادامه تحصیلات حوزوی به نجف می‌رود و تا سال ۱۳۳۷ در آنجا می‌ماند. او در این سال‌ها، نزد بزرگانی همچون سیدمحسن حکیم، شیخ مرتضی آل‌یاسین، سیدعبداله‌هادی شیرازی و شیخ حسین حلی، فقه می‌آموزد و از درس اصول سیدابوالقاسم خویی بهره می‌برد و فلسفه را نیز نزد صدرا بادکوبه‌ای فرا می‌گیرد. امام موسی صدر قبل از عزیمت به نجف، از سوی علامه طباطبائی مسئولیت نظارت بر نشریه «انجمن تعلیمات دینی» را بر عهده گرفت. وی هم‌زمان با تحصیل در حوزه علمیه نجف، به عضویت هیئت امنای جمعیت «متندی‌النشر» در آمد و پس از بازگشت به قم ضمن اداره یکی از مدارس ملی این شهر، مسئولیت سردبیری مجله تازه تأسیس «مکتب اسلام» را عهده‌دار گردید. از مهم‌ترین اقدامات او در آخرین سال اقامت در شهر قم، تدوین طرحی گسترده جهت اصلاح نظام آموزشی حوزه‌های علمیه بود که با همفکری شهید بهشتی و آیت‌الله مکارم شیرازی صورت گرفت.

هجرت به لبنان

امام موسی صدر در اواخر سال ۱۳۳۸

و به دنبال توصیه‌های عالمانی همچون آیت‌الله بروجردی، حکیم و شیخ مرتضی آل‌یاسین، وصیت سیدعبدالحسین شرف‌الدین رهبر شیعیان لبنان را پاسخ گفت و به عنوان جانشین وی، سرزمین

از مهم‌ترین اقدامات او در آخرین سال اقامت در شهر قم، تدوین طرحی گسترده جهت اصلاح نظام آموزشی حوزه‌های علمیه بود که با همفکری شهید بهشتی و آیت‌الله مکارم شیرازی صورت گرفت.

مادری خود ایران را به سوی لبنان ترک کرد. اصلاح امور فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه شیعیان لبنان از یکسو و استفاده از ظرفیت‌های منحصر به فرد لبنان جهت نمایاندن چهره واقعی شیعیان به جهانیان از سوی دیگر، اهداف اصلی این سفر را تشکیل می‌داد. صدر برای نیل به این اهداف و با توجه به جغرافیای اجتماعی و سیاسی لبنان در منطقه و جهان، از همان بدو ورود، فعالیت‌های خود را در سه حوزه موازی سازماندهی نمود.

امام موسی صدر مرجع دینی و سیاسی شیعیان بود که پس از هجرت از ایران به لبنان، مجلس اعلی شیعیان لبنان را تأسیس کرد و رهبری فکری و سیاسی شیعیان این کشور را عهده‌دار شد. او در میان شیعیان به «امام موسی صدر» مشهور است. او در ۹ شهریور ۱۳۵۷، طی سفری رسمی به لیبی به دعوت معمر قذافی، ناپدید شد. در حالی که بسیاری گزارش‌ها حاکی از قتل او در همان زمان توسط قذافی است، برخی گزارش‌ها حاکی از وجود او در زندان‌های لیبی بوده است. آخرین خبر از وضعیت ایشان را احمد رمضان یکی از نزدیکان معمر قذافی روز چهارشنبه ۱۳۹۰/۸/۱۸ طی مصاحبه‌ای با یک شبکه خبری در

دُبی بازگو کرد. وی معتقد است که امام موسی صدر در سفرش به لیبی در سال ۱۳۵۷ بعد از ملاقاتش با قذافی به دستور قذافی کشته شده است.

بازسازی هویت، انسجام و عزت تاریخی شیعیان لبنان

امام موسی صدر از زمستان سال ۱۳۳۸ و هم‌زمان با آغاز فعالیت‌های گسترده دینی و فرهنگی خود در مناطق شیعه‌نشین لبنان، مطالعات عمیقی را به منظور ریشه‌یابی عوامل عقب‌ماندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شیعیان لبنان به اجرا گذارد. حاصل این مطالعات، برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدتی بود که از اواسط سال ۱۳۳۹ و در راستای سیاست محرومیت‌زدایی، طراحی و اجرا گردید. صدر در زمستان سال ۱۳۳۹ و پس از تجدید سازمان جمعیت خیریه «البر و الاحسان»، با تنظیم برنامه‌ای ضربتی جهت تأمین نیازهای مالی خانواده‌های بی‌بضاعت، ناهنجاری تکدی را به کلی از سطح شهر صور و اطراف آن برانداخت. ایشان از بهار سال ۱۳۴۸ تا اواسط زمستان سال ۱۳۵۲ با دولت وقت لبنان به گفتگو نشست تا آن را برای اجرای پروژه‌های زیربنایی و وظایف قانونی خود در قبال مناطق شیعه‌نشین و محروم آن کشور ترغیب نماید. در پی امتناع دولت لبنان از پذیرش این مطالبات و نیز اتمام حجت با آن، جنبش محرومان لبنان در اوایل سال ۱۳۵۳ به رهبری امام موسی صدر شکل گرفت و راهپیمایی‌های مردمی عظیمی در شهرهای بعلبک، صور و صیدا علیه دولت به وقوع پیوستند. اوج‌گیری بحران خاورمیانه، صف‌آرایی احزاب افراطی مسیحی در برابر مقاومت فلسطینی، و به لبنان کشیده شدن برخی اختلافات جهان عرب، صدر را بر آن داشت تا برای حفظ ثبات کشور و ممانعت از سرکوبی فلسطینی‌ها، توده‌های مردم را موقتاً از عرصه رویارویی با دولت کنار بکشد و پیگیری مطالبات شیعیان را تا آمدن رئیس‌جمهور بعد به تأخیر اندازد. او در سال ۱۳۵۴ علی‌رغم کارشکنی‌ها، مجدداً با اکثریت آراء به ریاست مجلس اعلای اسلامی شیعیان برگزیده شد. با آغاز جنگ داخلی لبنان در فروردین سال ۱۳۵۴، تمامی تلاش‌های امام موسی صدر مصروف پایان دادن به این بحران گردید. وی در خرداد آن سال در مسجد عاملیه بیروت به اعتصاب نشست و به پشتوانه مشروعیت مردمی و مقبولیت وسیع و شخصیت کاریزماتیک خود در میان تمامی مذاهب، آرامش را به لبنان بازگردانید. با شعله‌ور شدن مجدد آتش جنگ، صدر در اردیبهشت ۱۳۵۵ حافظ اسد را وادار نمود تا با اعزام نیروهای سوری به لبنان، موازنه قوا و آرامش را به این کشور بازگرداند. حل اختلافات مصر با سوریه و متعاقب آن برپایی کنفرانس ریاض در مهر ۱۳۵۵، آب سردی بود که امام موسی صدر بر آتش جنگ داخلی لبنان فرو ریخت. این آرامش تا زمانی که صدر در لبنان حضور داشت، ادامه پیدا کرد.

پرچم‌داری حرکت گفتگوی ادیان و تقریب مذاهب در لبنان

هدف استراتژیک امام موسی صدر آن بود تا شیعیان لبنان را همسان دیگر طوائف، در تمامی عرصه‌های حیات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن کشور مشارکت دهد. وی از اولین روزهای ورود به لبنان در

زمستان سال ۱۳۳۸، با طرح شعار «گفتگو، تفاهم و همزیستی»، پایه‌های روابط دوستانه و همکاری صمیمانه‌ای را با مطران یوسف‌الخوری، مطران جرج حداد، شیخ محی‌الدین حسن و دیگر رهبران دینی مسیحی و اهل سنت آن کشور بنا نهاد. در طول حضور دو دهه صدر در لبنان، هیچ مراسم سرور یا اندوهی از شیعیان نبود که صدر در آن شرکت نجوید و تنی چند از فرهیختگان مسیحی و اهل سنت در معیت وی نباشند. حمایت صدر از بستنی فروشی مسیحی در اوایل تابستان سال ۱۳۴۱ در شهر صور، که به فتوای صریح وی مبنی بر طهارت اهل کتاب منجر گردید، توجه تمامی محافل مسیحی لبنان را به سمت خود جلب نمود. در اواخر تابستان ۱۳۴۱ مطران گریگوار حداد به شهر صور آمد و از صدر برای عضویت در هیئت امنای «جنبش حرکت اجتماعی» دعوت نمود. از اواخر سال ۱۳۴۱ حضور گسترده امام موسی صدر در کلیساها، دیرها و مجامع دینی و فرهنگی مسیحیان آغاز گردید. سخنرانی‌های تاریخی صدر در دیرالمخلص واقع در جنوب و کلیسای مارمارون در شمال لبنان طی سال‌های ۱۳۴۱ و ۱۳۴۲، تأثیرات معنوی عمیقی بر مسیحیان آن کشور بر جای نهاد.

امام موسی صدر در تابستان سال ۱۳۴۲ و طی سفری دو ماهه به کشورهای شمال آفریقا، طرحی نو جهت هم‌فکری مراکز اسلامی مصر، الجزایر و مغرب با حوزه‌های علمیه شیعه لبنان در انداخت. وی

در بهار سال ۱۳۴۴، اولین دور سلسله گفتگوهای اسلام و مسیحیت را با حضور بزرگان این دو دین، در مؤسسه فرهنگی «الندوة اللبنانية» به راه انداخت. وی پس از جنگ شش روزه اعراب و اسرائیل در سال ۱۳۴۶ به دیدار پاپ

رفت و نشستی که ابتدا نیم ساعت پیش‌بینی شده بود، به تقاضای پاپ بیش از دو ساعت به درازا کشید. امام موسی صدر از سال ۱۳۴۷ به عضویت مرکز اسلام‌شناسی استراسبورگ در آمد و از رهگذر هم‌فکری و ارائه سمینارهای متعددی در آن، انتشار آثاری ارزشمند چون «مغز متفکر جهان شیعه» را زمینه‌سازی نمود. صدر در بهار سال ۱۳۴۸ و بلافاصله پس از افتتاح مجلس اعلی‌الاسلامی شیعیان، از شیخ حسن خالد مفتی اهل سنت لبنان دعوت نمود تا با هم‌فکری یکدیگر برای توحید شعائر، اعیاد و فعالیت‌های اجتماعی طوائف اسلامی، تدبیری بیندیشند. وی در همین خصوص طرح مدونی را به اجلاس سال ۱۳۴۹ «مجمع بحوث اسلامی» در قاهره ارائه نمود، و متعاقب آن به عضویت دائم این مجمع درآمد.

امام موسی صدر در سال ۱۳۴۹ رهبران مذهبی مسلمانان و مسیحیان جنوب لبنان را در چارچوب «کمیته دفاع از جنوب» گرد هم آورد تا برای مقاومت در برابر تجاوزات اسرائیل چاره‌اندیشی نمایند. وی در زمستان سال ۱۳۵۳ و در اقدامی بی‌سابقه، خطبه‌های عید موعظه روزه را در حضور شخصیت‌های بلندپایه مسیحی لبنان در کلیسای کبوشین بیروت ایراد نمود و اگر آتش جنگ داخلی شعله‌ور نمی‌شد، در پی آن بود تا کاردینال مارونی لبنان را برای ایراد خطبه‌های یکی از نمازهای جمعه شهر بیروت دعوت نماید.

خطبه‌های عید موعظه روزه را در حضور شخصیت‌های بلندپایه مسیحی لبنان در کلیسای کبوشین بیروت ایراد نمود و اگر آتش جنگ داخلی شعله‌ور نمی‌شد، در پی آن بود تا کاردینال مارونی لبنان را برای ایراد خطبه‌های یکی از نمازهای جمعه شهر بیروت دعوت نماید.

صدر در زمستان سال ۱۳۵۵ و در جمع سردبیران جراید بیروت، با پیش‌بینی صریح حذف فاصله‌ها و روند جهانی شدن در اواخر قرن بیستم، قرن بیست و یکم را قرن همزیستی پیروان ادیان، مذاهب، فرهنگ‌ها و تمدن‌های گوناگون نامید و بر رسالت تاریخی لبنان جهت ارائه الگویی موفق در این زمینه پای فشرد. امام موسی صدر در اواسط سال ۱۳۵۷ موفق گردید رهبران مسلمان و مسیحی لبنان را جهت برپایی یک جبهه فراگیر ملی متقاعد نماید و در این مسیر تا آنجا پیش رفت که حتی موعد تأسیس و اولین گردهمایی آنان را برای پس از بازگشت خود از سفر لیبی مشخص نمود.

گفت‌وگوی بین ادیان؛ نیاز امروز جهان

توجه امام موسی صدر به حضور پیروان ادیان مختلف در سرنوشت لبنان و زمینه‌سازی برای گفت‌وگوی بین فرهنگ‌های مختلف، تجربه‌ای گران‌بهاست که امروز در جهان به آن نیاز داریم.

مهدی فیروزان، خواهرزاده امام موسی صدر و مدیر عامل شهر کتاب، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) با بیان این که امام موسی صدر حدود سی سال پیش در لبنان گفت‌وگوی بین ادیان را پایه‌ریزی کرد، گفت: امام موسی صدر در تعاملاتش با مردم لبنان به تمام ادیان توجه داشت. وی همه شهروندان را در تعیین سرنوشت کشور دخیل می‌دانست و به همین دلیل بود که در تشکیل هر مجموعه فرهنگی، اعضا را از مسلمانان شیعه و سنی، مسیحیان و دروزی‌ها انتخاب می‌کرد.

وی افزود: لبنانی‌ها امام موسی صدر را بهتر از ما می‌شناسند؛ چرا که آنان در یک تجربه دائمی، همزیستی میان ادیان را تجربه کرده‌اند. در واقع، حرفی که امام موسی صدر سی سال پیش اظهار کرده است، امروز به درد جامعه ایران می‌خورد. ما وارد جامعه جهانی می‌شویم و تجربه لبنان و امام موسی صدر و دیدگاه‌های وی در ارتباط با انسان‌شناسی تجربه‌ای است که ما امروز به آن نیاز داریم.

فیروزان در بخش دیگری از سخنانش موضوع وحدت بین پیروان ادیان را از دیدگاه امام موسی صدر مورد بحث قرار داد و اظهار کرد: برخی اوقات چه اهل سنت و چه شیعه، سر وحدت با یکدیگر نقش بازی می‌کنند. گاهی می‌گویند که وحدت، امروز استراتژیک است؛ یعنی هر کس اعتقاداتش را نگاه می‌دارد ولی باید با هم متحد شوند تا به هدف مشخصی دست پیدا کنند. این کار بدین مفهوم است که طرفین در عمل از اندیشه خود تنازل می‌کنند، با همدیگر راهی را می‌روند و زمانی که به هدف مورد نظر رسیدند، تازه مشاجرات برای استفاده از این هدف آغاز می‌شود. یعنی وحدت موقتی که داشتند در پایان این راه از دست می‌رود.

مدیرعامل شهر کتاب توضیح داد: اما نگاه امام موسی صدر درباره وحدت این‌گونه نیست؛ وی نه در تئوری و نه در عمل از اندیشه خود تنازل نمی‌کند؛ ولی به اعتقادات طرف مقابل نیز احترام می‌گذارد. به همین خاطر است که وی با تأکید بر وجود اعتقاد مشترک به توحید، نبوت و معاد، وحدت در شعائر را به مفتی لبنان پیشنهاد می‌دهد ولی مفتی لبنان شانه خالی می‌کند و نمی‌پذیرد. حتی امام موسی صدر می‌گوید «اگر جنگ‌های داخلی اجازه داده بود، از کشیش مسیحی می‌خواستیم تا خطبه‌های نماز جمعه مسلمانان را بخواند».

در راه وحدت مسلمانان

به نقل از روزنامه لبنانی المحرر ۱۹/۱۰/۱۹۶۹ امام موسی صدر پس از انتخابش به ریاست مجلس اعلای شیعیان، به مفتی اهل سنت جمهوری لبنان نامه‌ای نوشت. در این نامه، امام موسی صدر راه‌های وحدت عملی مسلمانان شیعه و سنی را مطرح کرده و در پایان پاسخ مفتی اهل سنت لبنان نیز آمده است.

بسم الله الرحمن الرحيم

برادر بزرگوار جناب آقای شیخ حسن خالد، مفتی بزرگ جمهوری لبنان

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته؛ در این ایام دشواری که امت اسلامی را آشوب و اضطراب فراگرفته و در برابر خطرهای پی‌درپی که حال و آینده سراسر این منطقه را دستخوش توفان کرده، بیش از پیش نیاز مبرم مسلمانان به وحدت و متحد کردن صفوف متفرق و هماهنگی و انسجام تلاش‌های مختلف آنان نمایان می‌شود. این امر از آن رو ضروری است که مسلمانان باید در حرکت به سوی آینده و ترسیم سرنوشت تاریخی و ادای مسئولیت‌هایشان مسیر خود را بشناسند و به خویشتن اعتماد کنند. اتحاد کلمه و وحدت نیروها و افزایش توان‌ها تنها برای این نیست که این موارد بزرگ‌ترین هدف‌های دینی‌اند، یا آنکه وصیت پیامبر عظیم الشان (ص) ماست،

اتحاد کلمه و وحدت نیروها و افزایش توان‌ها تنها برای این نیست که این موارد بزرگ‌ترین هدف‌های دینی‌اند، یا آنکه وصیت پیامبر عظیم الشان (ص) ماست، بلکه این مسائل با تمامیت زندگی ما و کرامت ما و وجود نسل‌های ما مرتبط است و خود مسئله‌ای حیاتی به شمار می‌آید. ﷺ

بلکه این مسائل با تمامیت زندگی ما و کرامت ما و وجود نسل‌های ما مرتبط است و خود مسئله‌ای حیاتی به شمار می‌آید. این اتحاد کلمه نباید تنها به صورت یک شعار یا جمله زیبا جلوه گر

شود، بلکه باید در تار و پود اندیشه و احساس ما، در فکر و تپش‌های قلب ما و در راه و روش ما خودنمایی کند. این وحدت رکن اساسی برای آینده است. این اتحاد جز با بذل عنایت فکری و در پی آن با تلاش وجدانی خاص و سعی و کوشش برای تحکیم آن به دست نمی‌آید. اگر چنین شود وحدت حقیقی بنیان گذاشته می‌شود و استوار می‌گردد و نمونه و الگویی پدید می‌آید که می‌توان بدان اقتدا کرد.

برادر بزرگوار، اینک ما تجربه اندک خود را خالصانه در برابر شما می‌نهمیم. پیش از این هم، در نخستین دیداری که چهار ماه پیش در «دارالافتاء الاسلامیه» داشتیم، به شما عرض کردم که وحدت کلمه و اندیشه و احساس مسلمانان و به عبارتی دقیق‌تر، گسترش وحدت مسلمانان بر ستون‌های فکری و عاطفی محکمی قرار دارد که از دو طریق تحقق می‌یابد.

وحدت فقهی

مبانی و بنیان‌های اسلام، در اساس، یکی است و امت واحده نیز در عقیده، کتاب، مبدأ و معاد با هم مشترکند. بنابراین، چنین اشتراک گسترده‌ای اقتضا می‌کند که این امت در جزئیات نیز وحدت داشته باشند. وحدت در جزئیات مختلف یا نزدیک کردن آن‌ها به هم، خواسته‌ای است که آرزوی بزرگ تحقق آن بر

ضمیر دانشمندان گذشته‌مان - قدس الله اسرارهم - نیز پوشیده نبوده است.

ما می‌بینیم شیخ ابوجعفر محمدبن حسن طوسی، هزار سال پیش، کتابی به نام «الخلافا» در فقه تطبیقی تألیف می‌کند و نیز علامه حلّی، حسن بن یوسف بن مطهر، به پیروی از شیخ، همین مسیر را با تألیف «التذکره» ادامه می‌دهد. در واقع، فقه تطبیقی همان هسته صالح برای رویانیدن وحدت فقهی و تکمیل وحدت شریعت است. در دوره ما، از حدود سی سال پیش، گروهی از نخبگان دانشمند و مجاهدان بزرگ از سلک علمای اسلام دست به تأسیس «دارالتقريب بين المذاهب الاسلاميه» در شهر قاهره زدند که از جمله آنان علمای گران‌سنگی همچون استاد بزرگ مرحوم شیخ عبدالحمید سلیم و استاد مرحوم شیخ محمود شلتوت و مرحوم شیخ محمد محمد المدنی رئیس دانشکده شریعت الازهر را می‌توان نام برد، و نیز از دیگر دانشمندان بزرگ در لبنان و ایران و عراق باید از آیت‌الله سیدعبدالحسین شرف‌الدین و مرجع بزرگ شیعیان جهان مرحوم آیت‌الله العظمی سیدحسین بروجردی و استاد علامه شیخ محمدتقی قمی، مسئول دائم دارالتقريب، نام برد.

راه‌های همکاری

این گونه تلاش‌ها در موقعیت‌های استثنایی، مثل موقعیت ما در لبنان، بیشتر جلوه می‌کند؛ چرا که در لبنان بیشترین سازگاری و سریع‌ترین نتیجه‌گیری را در پی دارد. این کار با همکاری و یکپارچه کردن همه تلاش‌هایمان برای تحقق اهداف متنوع و مشترک شکل می‌گیرد و در حد خود دستاوردی است وحدت بخش. این تلاش مشترک، به پیوند و همبستگی کارگزاران در مسیری واحد می‌انجامد، پیوندی صمیمی و صادقانه و در نتیجه، اعتماد و آرامش افراد جامعه اسلامی را به ارمغان می‌آورد، چرا که وحدت عقیده و احساس در آنها متجلی شده است. من به عنوان مثال، نه از روی حصر، برخی از این اهداف را یادآوری می‌کنم.

الف. اهداف شرعی محض، همچون یکی کردن اعیاد و شعایر دینی و برخی از عبادات مانند اذان و نماز جماعت و غیره: در صورت امکان با اعتماد بر طرق علمی جدید به منظور رؤیت هلال در زاویه رؤیت، شاید بتوان به نتیجه‌ای رسید که روز عید را تعیین کرد، تا بدین وسیله مسلمانان جهان بتوانند در یک روز این عید را برگزار کنند و از دشواری‌هایی که از این راه برای آنان پیش می‌آید کاسته شود؛ دشواری‌های متعددی که ما به علت تأخر و تقدّم ثبوت عید با آنها روبرو می‌شویم. همچنین می‌توان درباره جملاتی برای اذان که در نزد عامه مورد پذیرش است، بررسی و تحقیق به عمل آورد.

ب. اهداف اجتماعی: با تلاش مشترک می‌توان به مبارزه با بی‌سوادی و آوارگی پرداخت. تحت نظر گرفتن ایتم و بالا بردن سطح زندگی زحمت‌کشان می‌تواند از دیگر اهداف مشترک ما باشد و ایجاد مؤسساتی برای این اهداف والا کاری ساده و ممکن است.

ج. اهداف ملی: آیا در میهن‌دوستی ما تردیدی هست؟ پس:

- وجوب مشارکت فعالانه برای آزادسازی فلسطین
- وجوب حمایت از لبنان در برابر مطامع دشمن جنایتکار
- وجوب کمک به مبارزات مقدس مردم فلسطین؛

همه این‌ها اهداف ماست و در آن کوچک‌ترین اختلافی نیست. اما تمام این موارد به بررسی‌های دقیق به منظور اجرای آن‌ها، مرزبندی مسئولیت‌ها در قبال آن‌ها، هماهنگ کردن تلاش تمام مردم این مرز و بوم با مسئولان و دولت‌های عربی و جمع کردن توان مسلمانان جهان و صاحبان وجدان‌های بیدار و خیراندیشان، در هر نقطه‌ای، نیاز مبرم دارد.

برادر بزرگوار، پیش از به پایان بردن این نامه، نظر جنابعالی را به ماه مبارک رمضان، که حلول آن نزدیک است، جلب می‌کنم. چنانکه خود می‌دانید این ماه برای ایجاد یک جو روحی و قهرمانانه فرصت استثنایی محسوب می‌شود. زیرا مسلمان در این ماه با اعتقادات جاویدش زندگی می‌کند. از این رو امیدوارم شما سریعاً دستور فرمایید مسئولان «دارالافتاء الاسلامیه» همکاری خود را با اعضای کمیته انتشارات و تبلیغات مجلس اعلای شیعیان آغاز کنند و با کمک دیگر مؤمنان فعال، که در بخش تبلیغات رسمی کار می‌کنند، برای خلق فضای مناسب با این ماه بزرگ و ایجاد فضایی پر از انوار خیر و حق و فداکاری، برنامه ریزی کنند. امیدوارم جنابعالی برای خدمت به اسلام و اقدامات خیر و خدمت به برادرانتان در مجلس اعلای شیعیان و برای برادر مخلصان زنده و پاینده باشید.

موسی صدر

پاسخ مفتی لبنان به نامه امام موسی صدر در تاریخ ۱۹۶۹/۱۰/۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

ریاست محترم مجلس اعلای شیعیان برادر امام موسی صدر

السلام علیکم و رحمة الله و برکاته؛ نامه جنابعالی را که در تاریخ ۱۹۶۹/۱۰/۱ نوشته شده بود با ارج و احترام فراوان در تاریخ ۱۹۶۹/۱۰/۶ دریافت کردم، که در آن نسبت به یکی کردن مواضع و تلاش‌ها و اعیاد همه مسلمانان در لبنان نکاتی را یادآور شده بودید. خصوصاً این نامه آنچه را که ما از مجلس محترم شما در پی انتخاب جنابعالی انتظار داشتیم، برآورده ساخت؛ به گونه‌ای که از آغاز نسبت به فعالیت‌های اسلام‌خواهانه و میهن‌دوستانه در تمام میدان‌ها و مناسبت‌ها برای اهدافی که مرقومه شریفه شما نیز به آن‌ها اشاره کرده بود، هم‌صدا با ما شرکت جسته‌اید. اکنون پدید آمدن یک هیأت رسمی همچون مجلس شما بدون تردید عاملی مهم در استحکام این عمل خیرخواهانه بر اساس وحدت سازمان‌دهی با مجلس اعلای شرعی (دارالافتاء الاسلامیه) که مرقومه شریفه شما ما را به بررسی آن فراخوانده بود، به شمار می‌آید. امید است با علم و آگاهی حرکت کنیم و از خداوند می‌خواهیم همه ما را در آنچه رضای اوست موفق بدارد. و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

مفتی جمهوری لبنان، حسن خالد

منابع و مأخذ:

- ویکی‌پدیا
- (امام صدر نبوز) پیگیری اخبار امام موسی صدر
- سخنان خمینی درباره پیگیری قضیه ربودن صدر
- صدر نبوز
- ضمیمه تاریخ ایران و اسلام روزنامه شرق ویژه امام موسی صدر ۱۵ شهریور ۸۵
- کتاب «نای و نی» از مجموعه «در قلمرو اندیشه امام موسی صدر»، صفحه ۳۵۵ تا ۳۶۰، ترجمه شادروان علی حجتی کرمانی

اخبار و اطلاع‌رسانی

ابلاغ دستورالعمل حمایت از کتب مرتبط با اهل سنت:

به منظور حمایت از پژوهشگران و نویسندگانی که در راستای توسعه و تعمیق مطالعات تطبیقی و تقریبی در حوزه مذاهب اسلامی قلم می‌زنند، دستورالعمل حمایت از کتب مرتبط با اهل سنت تیرماه سال جاری در شورای پژوهش دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی به تصویب رسید تا ازین پس نویسندگان و مترجمان آثار مرتبط با اهل سنت و همسو با تقریب مذاهب اسلامی تحت حمایت مادی و معنوی دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی قرار گیرند.

این دستورالعمل اهدافی چون حمایت از نویسندگان و مترجمان در زمینه تولید آثار فاخر علمی، اجرایی نمودن تسهیلات حمایت از پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌ها در عرصه‌های مرتبط با اهل سنت و جهان اسلام، ارتقای سطح کمی و کیفی کتب تقریبی، استفاده مطلوب از ظرفیت‌های علمی پژوهشگران اهل سنت و ارتباط و تعامل با نویسندگان و ناشران در حوزه اهل سنت را دنبال می‌کند.

البته این دستورالعمل شامل آثار و کتبی می‌شود که شرایطی چون: سمت‌گیری در جهت تقویت و ترویج فرهنگ اسلامی، ارتقای سطح فرهنگ عمومی و تقویت نظام آموزشی مدارس علوم دینی را داشته باشند. پژوهشگران و نویسندگانی که متقاضی حمایت می‌باشند، می‌توانند درخواست خود را به صورت مکتوب (همراه دو نسخه از اثر خود) به دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی و یا دفاتر استانی دبیرخانه تحویل دهند تا پس از بررسی و ارزیابی در کمیته و تأیید کتاب مورد نظر، دبیرخانه حمایت خود را در قالب خرید اثر و یا

مشارکت در چاپ کتاب انجام دهد.

پژوهشگران و نویسندگان جهت کسب اطلاعات بیشتر و مطالعه دستورالعمل حمایت از کتاب مرتبط با اهل سنت می‌توانند به سایت دبیرخانه به نشانی "www.dmsonnat.ir" مراجعه کنند.

ابلاغ دستورالعمل حمایت از نشریات استانی:

دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت در راستای بهره‌گیری بیشتر از امکانات و ظرفیت‌های فرهنگی و پژوهشی موجود در استان‌ها و ارتقای سطح کیفی نشریات همسو و فعال در زمینه‌های فعالیت شورای برنامه‌ریزی و همچنین تشویق و ترغیب این نشریات در جهت فعالیت در زمینه وحدت و تقریب مذاهب اسلامی، دستورالعمل حمایت از نشریات استانی را به تصویب رسانید. این دستورالعمل شرایطی را برای حمایت از نشریات استانی مورد نظر تعیین کرده که از جمله این شرایط می‌توان به داشتن مجوز انتشار از مراجع قانونی، پیشینه انتشار (حداقل به مدت یک سال) رعایت موازین اخلاقی و علمی در طرح مطالب و ... اشاره کرد.

لازم به ذکر است که این دستورالعمل تنها نشریات استان‌های تحت پوشش دفاتر شورای برنامه‌ریزی را شامل می‌شود. حمایت مورد نظر از نشریات محلی در قالب: خرید نشریه، پرداخت بخشی از هزینه چاپ، بهره برداری در استان‌های دیگر و ... صورت می‌پذیرد.

متقاضیان حمایت، می‌توانند با مراجعه به دفاتر استانی و تکمیل فرم‌های مربوطه و تحویل مدارک، درخواست خود را به معاونت آموزش و پژوهش دفتر استانی ارائه دهند. که این درخواست پس از بررسی و تصویب در کمیته نشریات دبیرخانه مورد بهره‌برداری قرار خواهد گرفت. لازم به یادآوری است که متقاضیان می‌توانند جهت اطلاعات بیشتر به سایت دبیرخانه به نشانی "www.dmsonnat.ir" مراجعه کنند.

گزارش مختصری از فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزش در سال ۱۳۹۱

۱. برگزاری آزمون‌ها

۱.۱. آزمون جامع (تعیین سطح علمی) روحانیون اهل سنت در سطوح چهارگانه

آزمون جامع (تعیین سطح علمی) برای اولین بار در سطوح چهارگانه، توسط معاونت آموزش و پژوهش دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت در سال ۱۳۹۱ برگزار گردید. بر این اساس طبق ضوابط و مقررات، مصاحبه علمی داوطلبین سطوح ۳ و ۴ قبل از آزمون کتبی به تفکیک احناف و شوافع در اوایل سال جاری برگزار و پذیرفته‌شدگان در این مرحله برای شرکت در آزمون کتبی معرفی شدند.

آزمون کتبی همزمان در سطوح چهارگانه، خرداد ماه امسال با موفقیت کامل برگزار شد که نتایج آزمون سطوح یک و دو اعلام شده و داوطلبین این دو سطح می‌توانند کارنامه و تصویر پاسخ‌نامه را در سامانه «نام» از طریق شناسه و رمز عبور قبلی، مشاهده نمایند و پیش‌بینی شده است که اگر اعتراضی نسبت

به نمره خود دارند از طریق ایمیل داده شده، به آموزش منعکس نمایند که قطعاً کارشناسان مربوطه به اعتراضات رسیدگی کرده و نتایج را به اطلاع داوطلبین ذینفع خواهند رساند.

پیش بینی می‌شود نتایج آزمون کتبی سطوح ۳ و ۴ تا اواسط مهر ماه به صورت قطعی اعلام شود.

۱.۲. آزمون استخدامی ویژه اساتید مدارس علوم دینی اهل سنت

این آزمون قرار است برای اساتیدی که مجوز تدریس دریافت نموده و یا پرونده برای گرفتن مجوز تدریس در دفاتر تشکیل داده‌اند و مدرک معتبر تحصیلی ندارند در دو سطح (۲ و ۳) برگزار شود. بر اساس آیین‌نامه مراتب خدمت مدرسین، کسانی که مجوز تدریس دریافت نموده‌اند تا حداکثر سه سال مجوز آنان با همان مدارک اولیه قابل تمدید است ولی برای دریافت مجوز دائمی که پس از سه سال پیش‌بینی شده است حتماً باید مدرک معتبر در سطوح تعیین شده ارائه نمایند که این آزمون می‌تواند مشکل اساتید را تا حد زیادی حل نماید.

دوره‌های دانش‌افزایی هم پیش‌بینی شده که در قالب کارگاه‌های آموزشی در دفاتر برگزار خواهد شد و توصیه می‌شود حتماً اساتید محترم در این دوره‌ها و کارگاه‌ها شرکت نمایند تا بتوانند درصد موفقیت خود را در آزمون افزایش دهند.

لازم به توضیح است مدارک آزمون استخدامی در دبیرخانه و سایر نهادها و ارگان‌ها از اعتبار لازم و دریافت مراتب و مدارج استخدامی برخوردار می‌باشد ولی برای ادامه تحصیل در دانشگاه‌ها، الزاماً باید در آزمون جامع (تعیین سطح علمی) که اوایل سال ۹۲ برگزار خواهد شد شرکت و مدرک علمی دریافت نمایند. نکته دیگر این که شرکت در آزمون استخدامی ویژه اساتید، مانع از شرکت در آزمون جامع (تعیین سطح علمی) نمی‌شود و داوطلبین می‌توانند در هر دو آزمون شرکت نموده و چنانچه در هر دو آزمون هم موفق شوند مدارک پیش‌بینی شده را دریافت نمایند.

۱.۳. آزمون استخدامی روحانیون شاغل

این آزمون تاکنون دو نوبت در سال‌های ۸۹ و ۹۰ برگزار شده و آخرین نوبت آن هم‌زمان با آزمون استخدامی ویژه اساتید در سال جاری برگزار خواهد شد.

۲. سطح‌بندی مدارس علوم دینی اهل سنت:

به‌حمدالله آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی تعیین سطح مدارس به تصویب شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت رسیده و زمینه آن در پایان سال ۹۰ کاملاً فراهم گردیده است که از ابتدای مهر ماه پرونده‌های مدرسی که توسط کمیته تعیین سطح در استان‌ها بررسی و درجه‌بندی شده است در کمیسیون دبیرخانه طرح و تعیین سطح خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود چنانچه استان‌ها پرونده مدارس را بر اساس فرم‌های ابلاغی تکمیل و کمیته استان‌ها را جهت بررسی فعال نمایند، تا پایان سال جاری همه مدارس تحت پوشش تعیین سطح شوند.

۳. سطح‌بندی اساتید مدارس علوم دینی اهل سنت

با توجه به این که کلیه اساتید محترم باید در سال جاری تعیین سطح شوند، از نیمه دوم سال، کمیته تعیین سطح فعال شده و پرونده اساتیدی که از سوی دفاتر به دبیرخانه ارسال گردیده یا در آینده ارسال شود بررسی و مجوز تدریس صادر خواهد شد. لازم به توضیح است که بیش از نیمی از اساتید در سال ۹۰ تعیین سطح گردیده‌اند که چگونگی تمدید احکام تدریس آنان به دفاتر ابلاغ شده و بر اساس ساز و کار پیش‌بینی شده یک سال دیگر مجوز آنان تمدید می‌شود.

۴. فراخوان بازبینی و تکمیل مشخصات و مدارک شخصی

در راستای اصلاح و تکمیل مشخصات فردی و مدارک شخصی ائمه جمعه، جماعات، اساتید، روحانیون و طلاب در سامانه آموزشی، فرهنگی و خدماتی دبیرخانه (سیستم نام) طرحی در ابتدای سال عملیاتی گردید که مخاطبین به طور مستقیم به سامانه «نام» مراجعه و پرونده خود را مشاهده نموده و نواقص آن را گزارش نمایند، سپس از طریق دفاتر نسبت به تکمیل و اصلاح مشخصات آنان اقدام گردد؛ همچنین امکان قرار دادن مدارک شخصی در سامانه به صورت مستقیم توسط خود شخص فراهم گردیده است لذا تأکید می‌شود با توجه به تمدید مهلت طرح تا تاریخ ۹۱/۸/۳۰ با مراجعه به سامانه مزبور (از سایت دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی اهل سنت قابل دسترسی است) نسبت به تکمیل و اصلاح مشخصات و مدارک خود اقدام نمایند. جزئیات و راهنمای این طرح در اطلاعیه‌ای که در سایت یاد شده قرار دارد به تفصیل بیان شده و مراحل کار تشریح گردیده است.

۵. معافیت تحصیلی طلاب مدارس علوم دینی

با تمهیدات و اقداماتی که از سوی دبیرخانه صورت گرفته است زمینه صدور معافیت تحصیلی طلاب اهل سنت واجد شرایط فراهم گردیده و آیین‌نامه آن به دفاتر ابلاغ گردیده است که به‌حمدالله در این زمینه با همکاری مشترکی که میان دبیرخانه، مرکز خدمات حوزه علمیه و سازمان نظام وظیفه به وجود آمده است مشکلی وجود ندارد و کلیه طلاب واجد شرایط که بر اساس ضوابط و مقررات ابلاغی در سال ۹۲-۹۱ در مدارس ثبت‌نام نمایند و مشخصات و مدارک شخصی آنان کامل باشد، کارت معافیت دریافت خواهند نمود.

۶. ارزشیابی مدارک تحصیلی خارج از کشور

آیین‌نامه نحوه ارزشیابی مدارک خارج از کشور به تصویب شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت رسیده است و معاونت آموزش و پژوهش آمادگی دارد به کلیه درخواست‌های واصله، در سال جاری رسیدگی و پس از انجام مراحل پیش‌بینی شده در آیین‌نامه، مدارک متقاضیان را در مورد ارزشیابی قرار دهد. (این آیین‌نامه جهت اطلاع افراد ذینفع در سایت دبیرخانه در بخش آیین‌نامه‌های آموزش قابل دسترسی می‌باشد).

معرفی کتاب

تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی تألیف دکتر محمد سپهری عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی و مدیر گروه تاریخ اسلام دانشگاه مذاهب اسلامی می‌باشد که به عنوان یکی از کتب دروس تکمیلی مدارس علوم دینی اهل سنت توسط انتشارات دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت به چاپ رسیده است.

این کتاب سعی می‌کند تا گزارش مختصر و در عین حال جامعی از شکل‌گیری تمدن اسلامی در عصر پیامبر(ص) و پس از آن، توسعه قلمرو اسلامی و پیش رفتن به سوی تمدن اسلامی در عصر خلفای اربعه و تثبیت این تمدن در دوران بنی‌امیه و سپس شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی در دوران بنی‌عباس ارائه دهد. این کتاب با نگاه آموزشی جهت طلاب مدارس علوم دینی اهل سنت به نگارش در آمده است. کتاب فوق از این جهت که

کتاب مختصر و جامعی در موضوع فرهنگ و تمدن اسلامی است به دانشجویان و کسانی که می‌خواهند اطلاعات مفیدی در این باب داشته باشند توصیه می‌شود.

کتاب فرهنگ و تمدن اسلامی از دوازده فصل تشکیل شده است. ابتدا در پیشگفتار کتاب، دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی به هدف از چاپ و سفارش کتاب می‌پردازد و سپس در مقدمه، نویسنده به بیان توضیحاتی در مورد کتاب و اینکه ریشه تمدن و فرهنگ اسلامی در تعالیم اسلامی و آموزه‌های آن است؛ اشاره می‌نماید.

هر یک از دوازده فصل کتاب به بررسی یکی از عناصر و مؤلفه‌های فرهنگ و تمدن اسلامی اشاره دارد. در فصل اول کتاب به تعریف و تبیین فرهنگ و تمدن و تمدن اسلامی پرداخته می‌شود. فصل دوم به بیان سازمان اداری و سیاسی از دوران خلفا تا عصر بنی‌عباس می‌پردازد. فصل سوم به سازمان مالی و اقتصادی در حکومت خلفای اربعه تا خلفای بنی‌عباس و در فصل چهارم به بافت مذهبی و قومیتی و

طبقات اجتماعی تحت شمول این تمدن و در فصل پنجم به وضعیت معیشت و گذران زندگی امت اسلامی و مسائلی از قبیل: خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و مناسبت‌های اسلامی و غیر اسلامی و در فصل ششم به پایگاه‌ها و مراکز مهم علم و تمدن و سرچشمه‌های آن پرداخته می‌شود. مراکزی چون: عراق، خراسان، مصر و شام و... و سرچشمه‌هایی چون: فرهنگ هندی، ایرانی، یونانی و... در فصل هفتم سخن از مقوله آموزش و مراکز و شیوه‌های آموزش است و اینکه متصدیان و پایگاه‌های آموزش کدامند. فصل هشتم و نهم مربوط به جایگاه و اهمیت علم در آموزه‌های اسلامی و طبقه‌بندی علوم و علوم عقلی و نقلی و توضیح هر کدام از زیرشاخه‌های این علوم است. فصل دهم و یازدهم را نیز می‌توان در ادامه فصل هشتم و نهم دانست چرا که به بررسی طبقات دیگری از علم از جمله زبان، ادبیات و شعر (در فصل دهم) و علوم تجربی و ریاضی و جغرافی و تاریخ (در فصل یازدهم) می‌پردازد. فصل آخر اختصاص به هنر، معماری و شهرسازی در تمدن شکوهمند اسلامی دارد. چاپ اول این کتاب در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه در سال ۹۱ انتشار یافته است.

اهل بیت (ع) در مصر

کتاب «اهل بیت (ع) در مصر» به اهتمام و کوشش علمی تحقیقی استاد سیدهادی خسروشاهی گردآوری شده، با ترجمه محمد مقدسی از سوی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی منتشر شد.

این کتاب جامع‌ترین مطالب تاریخی را درباره مرآة اهل بیت (ع) در مصر در خود جای داده است که مجموعه‌ای از مقالات و رساله‌های شخصیت‌های برجسته علمی و مذهبی مصر در این باره است که به همت جناب حجت‌الاسلام والمسلمین خسروشاهی در این کتاب جمع‌آوری و منتشر شده است. متن عربی این کتاب در دوران اقامت استاد در قاهره به عنوان رئیس دفتر حفاظت منافع جمهوری اسلامی در مصر، با استفاده از منابع متعدد و معتبر اهل سنت گردآوری و تنظیم شده و مورد استقبال مخاطبان قرار گرفت و هم‌اینک مجمع تقریب مذاهب اسلامی ترجمه فارسی آن را در اختیار علاقمندان و پژوهشگران تاریخ اسلام قرار داده است که مطالعه آن برای همگان سودمند و جالب توجه است.

این کتاب از سه مقدمه، ۱۳ بخش و دو پیوست تشکیل شده است. در ابتدا مقدمه مرکز تحقیقات مجمع تقریب مذاهب اسلامی، به قلم استاد شوقی محمد می‌آید. شوقی محمد در مقدمه این کتاب می‌نویسد: «این کتاب از جمله کوشش‌های قابل ستایش به شمار می‌رود؛ زیرا علاوه بر اینکه اقدام هدفمندی به قصد معرفی اقامتگاه‌های فرزندان علی (ع) در سرزمین باستانی است، خود بیانگر طرحی برای اعتلای آگاهی‌های فرهنگی تقریبی در میان مسلمانان و پیشبرد و تکامل این راه به شمار می‌رود. همین طور چیزی بیشتر شبیه

به تأسیس باشگاهی فرهنگی و تاریخی در جغرافیای عربی اسلامی است و استاد حجت‌الاسلام سیدهادی خسروشاهی طی این اثر، شخصیت‌هایی از خاندان علی^(ع) را که در سرزمین باستانی مصر رحل اقامت افکنده، در میان مردم آن زیسته‌اند معرفی می‌کند و به بیان منزلت و جایگاه آنان می‌پردازد.^(۱)

وی در بخش دیگری از این مقدمه می‌نویسد: «این سید جلیل‌القدر [استاد خسروشاهی] به کار بزرگی در بعد فرهنگی دست یازید که هدف از آن ریشه‌دار ساختن آگاهی‌های تاریخی و تقریبی امت و به ویژه در میان عاشقان و شیفتگان خاندان پیامبر اکرم (ص) و عطف توجه آنان به آرامگاه‌ها و مقامات شریف این بزرگواران و به دوش کشیدن مسئولیت پاسداری از میراث نبوی و توجه و مراقبت از آن است.»

در بخش اول این کتاب، جایگاه و منزلت اهل‌بیت^(ع) به قلم النبوی جبر سراج، اهل‌بیت^(ع) در مصر، نوشته الشیخ عبدالحفیظ فرغلی و احمد ابوکف و ساداتی که در مصر به خاک سپرده شده‌اند، نوشته حنفی المحلاوی و مرقد حسینی نوشته دکتر سعادت ماهر و امام حسین^(ع) نوشته مأمون غریب می‌آید.

بخش دوم به مقالاتی درباره بانو زینب (ام‌الشهداء) اختصاص دارد که: چهار مقاله از علی احمد شلبی، صافیناز کاظم، حنفی المحلاوی و دکتر سعادت ماهر را در بردارد.

بخش سوم به بانو نفیسه اختصاص دارد که: توفیق ابوعلم، حنفی المحلاوی و دکتر سعادت ماهر در سه مقاله مجزا، به زندگی و فعالیت‌های این بانوی خاندان اهل‌بیت^(ع) می‌پردازند. در بخش سوم، نویسندگان در چهار مقاله مجزا زندگی بانو سکینه دختر امام حسین^(ع) را تحلیل و تبیین می‌کنند. در بخش پنجم، مجدی فتحی السید و حنفی المحلاوی در دو مقاله به زندگی بانو فاطمه (س) دختر امام حسین^(ع) می‌پردازند. بخش ششم به بانو رقیه، دختر امام علی^(ع) اختصاص دارد و دکتر حمزه النشرتی و حنفی المحلاوی در دو مقاله این شخصیت خاندان اهل‌بیت^(ع) را معرفی می‌کنند.

بخش هفتم و هشتم، هر کدام در یک مقاله، زندگانی ابراهیم فرزند امام حسن^(ع) و امام حسن الانوار (نواده امام حسن^(ع)) را بیان می‌کنند. حنفی المحلاوی در بخش نهم و دهم، به شخصیت و سیره زید بن علی زین‌العابدین^(ع) و محمد الجعفری، فرزند امام جعفر صادق^(ع) می‌پردازد. بخش یازدهم دو مقاله از حنفی المحلاوی و دکتر سعادت ماهر درباره بانو عایشه، دختر امام جعفر صادق^(ع) و سیره اوست. در بخش دوازدهم هم مقاله‌ای درباره بانو کلثوم، نواده امام جعفر صادق^(ع) می‌آید. در بخش آخر هم النبوی جبر سراج در مقاله‌ای به زیارت قبور اهل‌بیت^(ع) می‌پردازد.

پایان بخش کتاب هم سه پیوست درباره کتاب اخبار الزینبات (درباره زندگی حضرت زینب^(س)) و سند تاریخی درباره آرامگاه این بانو در مصر، مالک اشتر و محمد بن ابوبکر می‌آید.

چاپ نخست عربی این کتاب در ۲۰۰ صفحه از سوی دارالهدف در سال ۱۴۲۲ قمری و چاپ دوم آن نیز از سوی مکتبه الشروق الدولیه در سال ۱۴۲۵ق/۱۳۸۳ش در بیش از ۳۳۰ صفحه در قاهره منتشر شد. چاپ اول تکمیل شده این کتاب در سال ۱۳۹۰، در ۵۳۶ صفحه، قطع وزیری، تیراژ ۱۰۰۰ نسخه و قیمت ۹۰۰۰ تومان از سوی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی به جامعه فرهنگی و مذهبی کشور عرضه شده است. منبع: سایت مرکز بررسی‌های اسلامی (WWW.ISCQ.IR)

کاربرگ نظرسنجی فصلنامه جبل‌المتین

جهت جمع‌آوری و بهره‌مندی از پیشنهادات و نظرات شما عزیزان و به منظور ارتقای سطح کیفی فصلنامه خواهشمند است با عنایت به اهمیت مسئله، با حوصله و دقت، کاربرگ نظرسنجی را تکمیل نمایید. و پس از تکمیل، فرم را از فصلنامه جدا ساخته و به واحد آموزش و پژوهش دفاتر استانی تحویل دهید.

نام و نام خانوادگی (در صورت تمایل): تحصیلات:

نوع فعالیت (شغل): سن: استان مربوطه:

عنوان	ردیف	محورهای نظر سنجی	امتیاز			
			عالی	خوب	متوسط	ضعیف
نظرسنجی موضوعی، شکل	۱	پرداختن به مباحث و مسائل دارای اولویت				
	۲	تقویت همگرایی مذاهب اسلامی				
	۳	تحکیم وحدت ملی				
	۴	پاسخ‌گویی به نیاز مخاطبان اصلی (طلاب و اساتید مدارس اهل سنت)				
	۵	تعداد مقالات (حجم نشریه)				
	۶	غنی بودن محتوا و سطح علمی نشریه				
	۷	شیوایی و روانی مطالب				
	۸	انتشار به موقع نشریه				
	۹	کیفیت طرح روی جلد				
	۱۰	سهولت دسترسی مخاطبان به نشریه				
	۱۱	کیفیت طراحی و صفحه‌آرایی نشریه				
	۱۲	کیفیت کاغذ و چاپ				
جمع‌بندی نظرات						
چه موضوعاتی را برای شماره بعدی فصلنامه پیشنهاد می‌نمائید؟ (لطفاً به ترتیب اولویت بنویسید)						

معاونت آموزش و پژوهش